

Salon kaupungin
ehkäisevän päihdetyön,
mielenterveyden
edistämisen ja väkivallan
ehkäisyn raportti
vuodelta 2025

Ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön koordinaattori
Satu-Maarit Hildén

Sisällysluettelo

1.	Johdanto ja toimintaympäristö	3
2.	Tavoitteet ja painopistealueet.....	4
3.	Toteutetut toimenpiteet	5
4.	Yhteistyö ja verkostot	10
5.	Vaikuttavuus ja tulokset	11
6.	Haasteet ja opit.....	13
7.	Kehittämiskohteet ja seuraavan vuoden suunnitelmat	14

1. Johdanto ja toimintaympäristö

Ehkäisevä päihdetyö ja mielenterveyden edistäminen muodostavat kaupungissamme keskeisen osan asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden kokonaisuutta. Työn lähtökohtana on lisätä asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä ennen ongelmien syntymistä ja ennen kuin ne vaativat korjaavia palveluja. Ehkäisevä päihdetyö tarkoittaa päihteiden käytön aloittamisen ehkäisyä, riskikäytön tunnistamista ja vähentämistä sekä päihteisiin liittyvien haittojen minimoimista. Ehkäisevään päihdetyöhön sisältyy myös väkivallan ehkäisy. Mielenterveyden edistäminen puolestaan kohdistuu mielen hyvinvoinnin suojaavien tekijöiden, kuten yhteisöllisyyden, tunne- ja vuorovaikutustaitojen sekä elämänhallinnan vahvistamiseen eri ikäryhmissä.

Vuoden aikana toiminnan keskeisinä tavoitteina ovat olleet hyvinvoinnin lisääminen, päihteiden käytön aloittamisen ehkäisy sekä mielen hyvinvoinnin yksilöllisten suojatekijöiden vahvistaminen. Työtä on toteutettu laaja-alaisesti eri kohderyhmien parissa painottaen varhaista tukea, saavutettavuutta sekä arkiympäristöissä tapahtuvaa kohtaamista, kuten kouluissa, oppilaitoksissa, työyhteisöissä ja vapaa-ajan toiminnoissa.

Toimintaympäristö on ollut muutoksessa erityisesti lainsäädännön osalta. Elokuussa 2025 voimaan tullut tupakkalakiuudistus on tuonut uusia velvoitteita ja haasteita julkisille toimijoille. Muutokset ovat edellyttäneet entistä aktiivisempaa valvontaa, viestintää sekä ehkäiseviä toimenpiteitä erityisesti lapsille ja nuorille ja nuorille aikuisille. Samanaikaisesti palvelurakenteiden kehitys ja resurssien kohdentaminen ovat vaikuttaneet työn toteutustapoihin, korostaen moniammatillisen yhteistyön, verkostojen sekä vaikuttavien toimintamallien merkitystä.

Kokonaisuutena ehkäisevä työ kaupungissa perustuu suunnitelmallisuuteen, tutkittuun tietoon ja yhteistyöhön. Tavoitteena on pitkäjänteisesti rakentaa hyvinvointia tukevaa arkea, jossa jokaisella asukkaalla on mahdollisuus vahvistaa omaa mielen hyvinvointiaan ja tehdä terveyttä edistäviä valintoja.

Kuva 1. Yhteistä keskustelua Särkisalo-kodissa ystäväyden ja yhteisöllisyyden merkityksestä mielenterveydelle ikääntyessä

2. Tavoitteet ja painopistealueet

Toimintavuoden keskeiset painopisteet kohdistuivat erityisesti nuoriin ja nikotiinituotteiden käytön ehkäisyyn. Painopisteet perustuivat ehkäisevän päihdetyön suunnitelmaan sekä mielenterveyden edistämisen suunnitelmaan vuosille 2024–2025, ja tarkasteltu vuosi oli näiden suunnitelmien toinen toteutusvuosi. Ensimmäisenä vuotena työn keskiössä olivat rakenteiden luominen ja vahvistaminen, kuten yhteistyöverkostojen kokoaminen ja käynnistäminen, toimintamallien kehittäminen sekä yhteisten käytäntöjen vakiinnuttaminen. Näin luotiin perustaa suunnitelmalliselle ja vaikuttavalle työlle.

Toisena toimintavuonna painopiste siirtyi rakenteiden hyödyntämiseen ja konkreettisten toimenpiteiden toteuttamiseen. Nuorten osalta erityistä huomiota kiinnitettiin nikotiinituotteiden käytön ehkäisyyn, varhaiseen puuttumiseen sekä tietoisuuden lisäämiseen. Samanaikaisesti mielenterveyden edistämässä vahvistettiin nuorten arjen suojaavia tekijöitä, kuten osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja mielenterveystaitoja osana kokonaisvaltaista hyvinvoinnin tukemista.

Työikäisten ja ikääntyneiden osalta painopisteenä on ollut erityisesti alkoholin käytön haittojen vähentäminen sekä riskikäytön tunnistaminen ja siihen puuttuminen. Työssä on korostunut varhainen tuki, matalan kynnyksen palveluihin ohjaaminen sekä hyvinvointia ja osallisuutta tukevien toimintamahdollisuuksien vahvistaminen. Lisäksi tavoitteena on ollut ehkäistä yksinäisyyttä ja tukea toimintakykyä edistävää arkea eri elämänvaiheissa.

Kuva 2. MiePä toritapahtuma suunniteltiin ja järjestettiin yhdessä eri järjestöjen ja kaupungin toimijoiden kanssa keväällä 2025.

3. Toteutetut toimenpiteet

Toimintavuoden aikana toteutetut toimenpiteet painoutuivat vahvasti konkreettiseen tekemiseen, eri kohderyhmien tavoittamiseen sekä ilmiöihin reagoivaan viestintään. Kampanjointi oli aktiivista erityisesti valtakunnallisten ja teemakohtaisten päivien ja viikkojen yhteydessä, kuten Tupakaton päivä, Mielenterveysviikon ja Ehkäisevän päihdetyön viikon aikana. Näiden yhteydessä tuotettiin kohdennettua viestintää, jaettiin materiaalia sekä nostettiin esiin ajankohtaisia teemoja erityisesti nuorten nikotiinin käytöstä ja mielen hyvinvoinnista.

Salossa on kehitetty moniammatillisessa yhteistyössä vaikuttava toiminta- ja puuttumismalli (ns. Salo-malli) nikotiinin käytön ehkäisemisessä. Se on käytössä perusopetuksessa, toisella asteella sekä nuorisotiloilla. Mallissa kuvataan moniammatillinen yhteistyö vaiheittain tilanteissa, joissa nuoren havaitaan käyttävän nikotiinia ensimmäistä kertaa tai käyttö on toistuvaa. Toimintamalli ohjaa yhtenäisiin käytäntöihin ja varmistaa, että puuttuminen on suunnitelmallista, johdonmukaista ja oikea-aikaista eri toimijoiden kesken. Malli toimii parhaimmillaan ehkäisevänä tekijänä nikotiinin käytön aloittamiselle sekä tukee käytön vähentämistä koulu- ja nuorisoympäristöissä. Lisäksi lapset ja nuoret tietävät, että aikuiset puuttuvat ei-toivottuun käyttäytymiseen samalla tavalla ja ennakoitavasti, mikä lisää turvallisuuden tunnetta, luottamusta ja selkeyttä yhteisiin pelisääntöihin.

Kuva 3. Salo-malli otettiin käyttöön perusopetuksessa ja lukioissa 1.9.25 alkaen lasten ja nuorten nikotiinin käytön ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi varhaisessa vaiheessa.

Ikääntyneiden tavoittamiseksi osallistuttiin ikäihmisten hyvinvointi-iltapäiviin yhteensä kuusi kertaa vuoden aikana, kolme kertaa keväällä ja kolme kertaa syksyllä. Tilaisuuksien tarkoituksena oli tarjota tietoa ajankohtaisista hyvinvointiin liittyvistä teemoista, kuten alkoholin vaikutuksista ikääntyneeseen, mielenterveyttä vahvistavista tekijöistä sekä lisätä tietoisuutta ennaltaehkäisevistä keinoista. Samalla tapahtumat toimivat tärkeinä kohtaamispaikkoina, joiden avulla pyrittiin vähentämään yksinäisyyttä ja vahvistamaan osallisuutta kannustamalla ikääntyneitä osallistumaan oman asuinalueensa toimintaan. Vierailuja tehtiin myös pyynnöstä esimerkiksi eläkeläisten kokouksiin

Kuva 5. Perniöläisiä eläkeläisiä kiinnosti ikääntyneiden mielen hyvinvointi sekä lisääntynyt alkoholin käyttö.

Toimintavuoden aikana tunne- ja kaveritaitojen sekä hyvän itsetunnon vahvistaminen on ollut keskeinen osa varhaiskasvatuksen ja koulun ehkäisevää työtä. Varhaiskasvatuksessa lapsille on opetettu heidän oikeudestaan turvalliseen elämään, arvostavaan kohteluun sekä koskemattomuuteen. Turvataitojen harjoittelu on tukenut lasten kykyä tunnistaa omia rajojaan, puolustaa itseään sekä huolehtia omasta hyvinvoinnistaan. Näiden taitojen avulla lapset oppivat kunnioittamaan sekä omaa että muiden ihmisarvoa ja kehoja, mikä luo perustaa turvalliselle kasvulle ja vuorovaikutukselle.

Turvataidot ovat myös vahvistaneet lasten valmiuksia suojautua väkivallan, häirinnän ja kiusaamisen tilanteilta sekä vähentää niiden riskiä. Lapsia on rohkaistu kertomaan huolistaan ja peloistaan turvallisille ja luotettaville aikuisille, mikä tukee varhaista puuttumista ja lisää turvallisuuden tunnetta arjessa. Taitojen harjoittelu on ollut osa päivittäistä kasvatustyötä ja eri oppimistilanteita.

Vanhempien ja huoltajien osalta tiedon lisäämiseen on kiinnitetty erityistä huomiota. Pesarapuuttumisen malli on käyty läpi huoltajien kanssa, ja siihen liittyvä ohjeistus on ollut nähtävillä yksiköiden ilmoitustauluilla. Tällä on pyritty lisäämään yhteistä ymmärrystä toimintatavoista sekä vahvistamaan kodin ja varhaiskasvatuksen välistä yhteistyötä lasten turvallisuuden edistämiseksi.

Perusopetuksessa ja lukiossa on otettu käyttöön Someturva osana digitaalisen turvallisuuden ja hyvinvoinnin vahvistamista. palvelun avulla on pyritty lisäämään nuorten valmiuksia

tunnistaa ja käsitellä sosiaalisen median kautta tapahtuvia haitallisia ilmiöitä sekä tarjota matalan kynnyksen tukea haastavissa tilanteissa. Lisäksi Turvallisemman tilan periaatteet ovat olleet käytössä monilla luokilla, ja ne ovat ohjanneet arjen vuorovaikutusta sekä yhteisöllisyyden rakentumista. Vuonna 2026 periaatteiden toteutumista tullaan tarkastelemaan tarkemmin osana laajempaa kokonaisuutta, jossa niitä kehitetään ja yhtenäistetään kaikille kouluille yhdeksi kiusaamisväkivallan ehkäisyn ja puuttumisen menetelmäksi.

Lounais-Suomen Syöpäyhdistyksen asiantuntijan panos Salon kouluissa on ollut merkittävä nikotiinin vastaisessa työssä. Asiantuntija on jalkautunut kouluille niin sanotun terveystietokioskin kautta, tarjoten matalan kynnyksen tietoa ja keskustelumahdollisuuksia nikotiinituotteiden haitoista ja niiden ehkäisystä. Lisäksi hän on ollut mukana yläkoulujen toimintapäivissä, joissa on voitu kohdata nuoria suoraan arjen koulu yhteisössä ja vahvistaa heidän tietouttaan sekä tukea nikotiinittomuutta edistäviä valintoja.

Työikäisten osalta vapaa-aikapalvelujen toiminta on painottunut matalan kynnyksen liikkumisen ja osallisuuden tukemiseen, ei ohjattuun saliliikuntatoimintaan, joka kuuluu kansalaisopiston järjestämistä vastuulle. Kurssitarjonnassa on ollut yhteensä kahdeksan matalan kynnyksen palloiluryhmää, joissa ryhmävastaavat ovat huolehtineet välineiden tuomisesta ja toiminnan sujuvuudesta. Lisäksi mielenterveyskuntoutujille on tarjottu avoimia palloilu- ja kuntosaliryhmiä, jotka ovat tukeneet sekä fyysistä että psyykkistä hyvinvointia. Työikäisten kohderyhmän osalta on osallistuttu tapahtumiin pyydettyä, mutta erikseen kohdennettuja ehkäisevän työn tai mielenterveyden edistämisen tapahtumia ei ole järjestetty. Osana yhteistyötä mielenterveys- ja päihdepalvelut ovat myös käyneet tutustumassa esteettömään kuntosaliin palveluketjujen ja matalan kynnyksen toimintamahdollisuuksien vahvistamiseksi.

Ikääntyneiden hyvinvoinnin tukemisessa liikuntapalveluiden rooli on ollut laaja ja monipuolinen. Ikääntyneille on tarjottu yhteensä 169 liikuntakurssia, jotka ovat tukeneet toimintakykyä, sosiaalista osallisuutta ja arjen hyvinvointia. Liikuntaneuvontaan on ohjautunut Varhan kautta 68 ikääntynyttä, mikä kertoo yhteistyön toimivuudesta palveluohjauksessa. Esteettömällä kuntosalilla on käynnistetty neuvonnan ja opastuksen pienryhmätoiminta, joka tukee itsenäistä ja turvallista liikkumista.

Lokakuussa 2024 uimahallille avatun esteettömän kuntosalin älykorttien myynnissä saavutettiin 1000 myydyn kortin raja, mikä osoittaa palvelun vahvaa kysyntää ja käyttöä. Ikääntyneille järjestettiin myös ensimmäinen testipäivä Salohallilla, josta on tarkoitus muodostaa vuosittainen tapahtuma toimintakyvyn arvioinnin ja hyvinvoinnin tukemisen vahvistamiseksi. Lisäksi liikuntapalvelut on osallistunut laajasti ikääntyneille suunnattuihin tapahtumiin yhteistyökumppanina sekä järjestänyt tapahtumia myös itse, vahvistaen näin osallisuutta ja yhteisöllisyyttä eri puolilla kaupunkia.

Työllisyyspalveluissa tutustuttiin alkuvuonna Mielen hyvinvoinnin ABC-malliin. Mallin toimiva käyttöönotto arvioitiin edellyttävän laajempaa ja vakiintuneempaa asiakaskuntaa kuin tuolloin oli käytettävissä. Ohjaamon asiakkaista vähintään 80 prosentilla vaikuttaisi olevan mielenterveyteen liittyviä haasteita. Näihin vastaamiseksi on vuoden alusta alkaen otettu käyttöön HOT-valmennus (hyväksymis- ja omistautumisterapia). Valmennus koostuu 6–10 tapaamiskerrasta, joiden aikana asetetaan tavoitteet yhdessä nuoren kanssa sekä tunnistetaan niitä edistäviä ja hidastavia tekijöitä. Tällä hetkellä on käynnissä viisi valmennusprosessia. Salon seurakunnan kanssa käydään keskusteluja Walk in -terapian käynnistämisestä Ohjaamon tiloissa. Seurakunnalla on tällä hetkellä kolme koulutettua terapeuttia, ja alkuvaiheessa tavoitteena on tarjota heille puitteet vastaanottojen toteuttamiseen.

Työllisyyden edistäminen on tällä hetkellä vahvasti sidoksissa nuorten työllistymisaseteliin, jonka avulla pyritään löytämään työpaikka vähintään 40 nuorelle.

Vuonna 2025 yhteisökoordinaattorin työ on edistänyt kunnassa mielenterveyttä vahvistamalla yhteisöllisyyttä, osallisuutta sekä arjen kohtaamisia. Toimintavuoden aikana eri puolille kaupunkia on perustettu ja kehitetty matalan kynnyksen yhteisötiloja, kuten Perniössä toimiva Plakkar sekä valmistelussa olevat yhteisötilat Kirsikka ja Majakka. Lisäksi vuoden aikana on järjestetty 20 verkostoitumista ja kohtaamisia edistäviä tilaisuuksia kylien yhdistyksille ja asukkaille. Yhteisökoordinaattori on jalkautunut aktiivisesti kyliin sekä osallistunut paikallisten tapahtumien toteuttamiseen yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Vähävaraisten perheiden tukemiseksi on järjestetty muun muassa joululahjakeräys. Kuntalaisten osallistumismahdollisuuksia on vahvistettu ottamalla käyttöön kaupungin osallisuusmalli sekä lisäämällä siihen liittyvää viestintää. Kokonaisuutena toiminta on tukenut kuntalaisten hyvinvointia, ehkäissyt yksinäisyyttä sekä vahvistanut yhteisön psyykkistä resilienssiä.

Koulutustoiminta oli keskeinen osa vuoden toimenpiteitä. Varhaiskasvatuksen henkilöstölle toteutettiin koulutuskokonaisuus, joka keskittyi lapsen kohdistuneen väkivallan tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen. Opettajille ja koulun muille aikuisille järjestettiin koulutus, jossa tarjottiin käytännön keinoja kohdata ja tukea lasta tai nuorta ahdistavissa tilanteissa. Lisäksi huoltajille järjestettiin kaksi verkkokoulutusta, joiden teemat liittyivät nuorten nikotiinin käyttöön sekä käytön lopettamisen tukemiseen. Koulutusten kautta vahvistettiin aikuisten valmiuksia toimia varhaisen tuen tarjoajina nuorten arjessa.

Osana ehkäisevän päihdetyön kokonaisuutta toteutettiin kolmatta kertaa yhteistyössä Salon ammattiopiston lähihoitajaopiskelijoiden kanssa päihdekasvatuskiertue, jonka koordinoinnista vastasi kaupunki. Kiertueella tavoitettiin kaikki Salon viidesluokkalaiset, ja he osallistuivat tunnin mittaiseen opetuskokonaisuuteen. Toiminnan keskeisenä tavoitteena oli lisätä tietoutta erityisesti nikotiinin haitoista, vahvistaa kieltäytymistaitoja sekä tukea lasten itseluottamusta tilanteissa, joissa he kohtaavat päihteiden käyttöön liittyvää painetta.

Viestintä oli vuoden aikana vilkasta ja monikanavaista. Ajankohtaisista ilmiöistä tiedotettiin kaupungin verkkosivuilla julkaistavassa hyvinvointiblogissa sekä aktiivisesti sosiaalisen median kanavissa. Hyvinvointiblogissa käsiteltiin ajankohtaisia teemoja yhteensä 20:ssä eri blogikirjoituksessa. Eri teemoihin liittyvää materiaalia jaettiin tapahtumissa, ja lisäksi tuotettiin omia, paikallisiin tarpeisiin räätälöityjä viestintämateriaaleja. Viestinnän tavoitteena oli lisätä tietoisuutta, herättää keskustelua sekä tarjota konkreettisia keinoja hyvinvoinnin tukemiseen. Varhaiskasvatuksen ja koulun piirissä olevia huoltajia, lapsia ja nuoria tavoitettiin myös mm. Wilman kautta.

Toimenpiteiden kokonaisuudessa korostui varhaisen tuen näkökulma. Kohtaamiset, neuvonta ja keskustelut eri tilanteissa toimivat mini-interventioina, joiden avulla pyrittiin vaikuttamaan asenteisiin, lisäämään tietoa ja tukemaan terveellisiä valintoja. Työtä toteutettiin laajasti eri kohderyhmien parissa, erityisesti nuorten, heidän huoltajiensa sekä kasvatus- ja opetushenkilöstön kanssa.

4. Yhteistyö ja verkostot

Ehkäisevä päihdetyö ja mielenterveyden edistäminen perustuvat vahvasti moniammatilliseen yhteistyöhön ja toimiviin verkostoihin. Toimintavuoden aikana työtä on toteutettu tiiviissä yhteistyössä kaupungin eri toimialojen kanssa, erityisesti opetus- ja nuorisopalveluiden kanssa. Koulujen ja oppilaitosten rooli on ollut keskeinen nuorten tavoittamisessa, kun taas nuorisotyö on tarjonnut luontevia ympäristöjä ennaltaehkäisevälle kohtaamiselle ja varhaiselle tuelle.

Yhteistyö on ulottunut myös laajasti kaupungin ulkopuolisiin toimijoihin. Mukana on ollut useita järjestöjä, joiden asiantuntemus ja matalan kynnyksen toiminta ovat täydentäneet kaupungin palveluita. Lisäksi yhteistyötä on tehty poliisin ja seurakunnan kanssa, erityisesti nuorten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyvissä kysymyksissä. Näiden toimijoiden kanssa tehtävä yhteistyö on mahdollistanut ilmiöiden monipuolisen tarkastelun sekä yhteisten toimintamallien kehittämisen.

Merkittävässä roolissa on ollut myös yhteistyö hyvinvointialueen vastinparin kanssa. Yhteistyö on ollut tärkeää erityisesti tiedonvaihdon, palveluketjujen sujuvuuden sekä yhteisten tavoitteiden näkökulmasta, mutta sen kehittämistarve on tunnustettu ja siihen tullaan panostamaan jatkossa entistä systemaattisemmin. Osana tätä kehittämistyötä kaupunki on mukana hyvinvointialueen hakemuksessa sosiaali- ja terveysministeriön terveyden edistämisen määrärahaan liittyvässä [tiedolla johtamisen hankkeessa](#), jonka tavoitteena on vahvistaa päätöksenteon tietopohjaa ja työn vaikuttavuutta.

Ehkäisevää päihdetyötä ja mielenterveyden edistämistä on kehitetty kaupungissa moniammatillisessa yhteistyöryhmässä, joka kokoontui vuoden aikana neljä kertaa. Ryhmän työskentely ei rajoitu pelkästään kokouksiin, vaan sitä jatketaan aktiivisesti myös tapaamisten välillä niin sanotuissa työrukkasissa, joissa keskitytään konkreettisten toimenpiteiden suunnitteluun, kehittämiseen ja jalkauttamiseen kaupungin palveluihin.

Paikallisen yhteistyön lisäksi kaupunki on mukana alueellisissa yhteistyöverkostoissa, jotka tukevat tiedonvaihtoa ja yhteisten toimintamallien kehittämistä. Ehkäisevän päihdetyön osalta osallistutaan myös Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) Pakka-työryhmään, jossa kehitetään uusia ja vaikuttavia menetelmiä erityisesti päihdehaittojen ja rahapelaamisen ehkäisyyn. Verkostotyö on vahvistanut osaamista, tuonut uusia näkökulmia paikalliseen kehittämiseen sekä mahdollistanut hyvien käytäntöjen jakamisen yli organisaatorajojen.

Kuva 6. Varhan ja V-S:n alueen yhteinen kehittämispalaveri.

5. Vaikuttavuus ja tulokset

Toimintavuoden aikana toteutettujen toimenpiteiden vaikuttavuutta on arvioitu sekä määrällisen että laadullisen tiedon pohjalta. Eri tapahtumien, koulutusten ja kampanjoiden kautta tavoitettiin laajasti kuntalaisia eri ikäryhmistä. Erityisesti nuoriin kohdistuneet toimenpiteet, kuten päihdekasvatuskiertue, tavoittivat kattavasti kohderyhmänsä, ja tapahtumissa sekä koulutuksissa osallistujamäärät olivat hyviä. Myös huoltajille suunnatut verkkokoulutukset sekä yleisötapahtumat keräsivät osallistujia ja mahdollistivat keskustelun ajankohtaisista ilmiöistä.

Kerätyn palautteen perusteella toiminta koettiin pääosin tarpeelliseksi ja ajankohtaiseksi. Osallistajat pitivät tärkeänä erityisesti konkreettisia esimerkkejä, keskustelumahdollisuuksia sekä käytännönläheisiä keinoja tukea omaa tai läheisten hyvinvointia. Koulutuksiin osallistuneet ammattilaiset kokivat saaneensa lisää valmiuksia ottaa vaikeita asioita puheeksi sekä kohdata lapsia ja nuoria heidän arjessaan. Huoltajilta saadun palautteen mukaan tieto nuorten nikotiinituotteiden käytöstä ja siihen puuttumisen keinoista koettiin hyödylliseksi.

Vaikuttavuutta tarkasteltiin myös käytävissä olevan tutkimus- ja kyselytiedon valossa, kuten kouluterveyskyselyn tulosten kautta. Näiden perusteella nuorten hyvinvoinnissa ja päihteiden käytössä ei ole nähtävissä nopeita muutoksia, mikä on tyypillistä ehkäisevässä työssä. Sen sijaan tulokset tukevat käsitystä siitä, että pitkäjänteinen työ on tarpeen ja että varhaisella puuttumisella sekä tiedon lisäämisellä on merkitystä asenteisiin ja käyttäytymiseen pidemmällä aikavälillä. Seuraavat tutkimustulokset saadaan syksyllä 2027, jolloin työn vaikuttavuutta voidaan tarkastella tutkimustiedon valossa.

Terve Suomi -tutkimus toteutetaan valtakunnallisesti joka toinen vuosi, joten seuraavat ajantasaiset tiedot aikuisväestön terveydentilasta saadaan vuonna 2027. Salossa on teetetty oma paikallinen lisäotos vuonna 2024. Paikallisen tiedon ajantasaisuuden varmistamiseksi olisi suositeltavaa toteuttaa lisäotos uudelleen. Edellisen tutkimuksen perusteella psyykkisesti kuormittuneiden aikuisten määrä Salossa on hieman kasvanut. Ikääntyneiden alkoholin käyttö on lisääntynyt aikaisempaan verraten. Yksinäisyyttä kokee eniten nuoret aikuiset ja ikääntyneet.

Toimintavuoden aikana kehitettiin ja otettiin käyttöön kaupungin oma ns. Salo-malli, joka on nikotiinin käytön puuttumismalli perusopetukseen, toiselle asteelle sekä nuorisotiloihin. Malli jalkautettiin kouluihin 1.9.2025 alkaen, ja se on tavoittanut kattavasti kaikki ikäryhmät kyseisillä kouluasteilla. Mallin tavoitteena on yhtenäistää toimintatapoja, vahvistaa varhaista puuttumista sekä tarjota selkeät käytännöt tilanteisiin, joissa nuoren nikotiinin käyttö herättää huolta. Mallin käyttöönotto on lisännyt ammattilaisten varmuutta toimia sekä tuonut johdonmukaisuutta eri toimijoiden väliseen yhteistyöhön. Myös seurakunta on ottanut mallin käyttöön omassa toiminnassaan, ja hyvinvointialue on suositellut sen jalkauttamista kaikkiin Varsinais-Suomen 27 kuntaan, mikä kuvastaa mallin koettua vaikuttavuutta ja kehittämispotentiaalia. Kokemukset mallista ensimmäisen neljän kuukauden jälkeen ovat olleet rohkaisevia: nuorten nikotiininkäyttö koulussa on vähentynyt. Myös toimintaympäristö on siistiytynyt vape-laitteista ja nikotiinijätteistä. Kokemukset nuorisotiloilta ovat olleet samansuuntaisia.

Laadullinen tieto täydentää määrällistä tarkastelua. Osallistajat kuvasivat tilaisuuksia hyödyllisiksi ja ajatuksia herättäviksi, ja erityisesti nuorten kanssa työskentelevät

ammattilaiset raportoivat lisääntyneestä rohkeudesta ottaa päihteisiin ja mielenterveyteen liittyviä teemoja puheeksi. Lisäksi tapahtumissa käyty keskustelut osoittivat, että tarve matalan kynnyksen kohtaamisille ja luotettavalle tiedolle on suuri.

Kokonaisuutena voidaan todeta, että toimintavuoden aikana toteutetut toimenpiteet ovat vahvistaneet tietoisuutta, lisänneet osaamista sekä tukeneet hyvinvoinnin edellytyksiä eri kohderyhmissä. Vaikuttavuus näkyy erityisesti osaamisen kasvuna, asenteiden muokkaantumisena sekä lisääntyneenä keskusteluna, vaikka laajempien ilmiötason muutosten tarkastelu edellyttää pidempää seuranta.

6. Haasteet ja opit

Ehkäisevän päihdetyön ja mielenterveyden edistämisen toteuttaminen on tuonut esiin useita keskeisiä haasteita, mutta samalla myös arvokkaita oppeja työn kehittämisen tueksi. Yksi keskeisimmistä havainnoista on ollut yhteistyön merkitys: vaikuttava ehkäisevä työ rakentuu aidosti rajat ylittävstä tekemisestä. Esimerkiksi Salo-mallin kehittäminen ei olisi ollut mahdollista ilman tiivistä yhteistyötä eri toimijoiden välillä. Tämä korostaa tarvetta vahvistaa yhteistyörakenteita entisestään ja lisätä yhteistä kehittämistä myös tulevaisuudessa.

Samanaikaisesti on tunnistettu, että ehkäisevän työn tulee perustua tutkittuun tietoon ja vaikuttaviksi todettuihin menetelmiin. Käytännön työssä pieneksi haasteeksi on noussut se, että kaikki toimijat eivät jaa samaa ymmärrystä menetelmien vaikuttavuudesta. Tämä näkyy esimerkiksi tilanteissa kuten kokemusasiantuntijoiden käytöstä lasten ja nuorten ehkäisevässä päihdetyössä. [Kokemusasiantuntijoiden käytöstä lasten ehkäisevässä päihdetyössä](#) on tutkimusnäyttöä (THL), jonka perusteella se ei ole suositeltava tapa tehdä ehkäisevää päihdetyötä tässä nimenomaisessa kohderyhmässä. Näissä tilanteissa korostuu tarve perustella valintoja selkeästi ja lisätä yhteistä ymmärrystä vaikuttavan työn periaatteista.

Resurssien rajallisuus on ollut merkittävä haaste. Ehkäisevää työtä tekevien henkilöiden vähäinen määrä (yksi henkilö koordinoi koko kaupunkia) suhteessa työn laajuuteen vaikuttaa siihen, kuinka laajasti ja samanaikaisesti toimenpiteitä voidaan toteuttaa. Koska ehkäisevä työ on luonteeltaan pitkäjänteistä ja vaikutukset näkyvät usein viiveellä, olisi tärkeää pystyä ylläpitämään näkyvyyttä useissa kohderyhmissä yhtä aikaa. Käytännössä työ on kuitenkin jouduttu kohdentamaan teemoittain ja kohderyhmittäin, mikä saattaa ulospäin näyttäytyä vähäisempänä toimintana kuin mitä se todellisuudessa on.

Haasteita on liittynyt myös kohderyhmien tavoittamiseen. Erityisesti huoltajien tavoittaminen on vaikeutunut palvelurakenteiden muutosten myötä, kun kaupungin palveluissa ei enää kohdata huoltajia samalla tavalla kuin ennen hyvinvointialueuudistusta. Tämä herättää keskeisen kysymyksen siitä, miten tavoittaa ne huoltajat, joiden olisi tärkeää saada tietoa ja tukea, sekä miten vahvistaa heidän valmiuksiaan kohdata lapsi ja nuori päihteisiin ja mielenterveyteen liittyvissä kysymyksissä.

Suurimmiksi haasteiksi Salossa tunnistetaan lasten ja nuorten lisääntynyt nikotiinin käyttö, väkivallan yleistyminen sekä polarisaation uhka kaikissa ikäryhmissä. Syrjäytyneiden nuorten 18–24-vuotiaiden määrä Salossa on jo nyt valtakunnallisia lukuja suurempi. Myös ikääntyneiden alkoholin käytön kasvu ja mielenterveyden haasteet kaikissa ikäryhmissä asettavat paineita ehkäisevälle työlle. Tilanteen voidaan arvioida kehittyvän laajaksi kansanterveydelliseksi ongelmaksi, joka edellyttää merkittäviä toimenpiteitä ja pitkäjänteistä huomiota aina varhaislapsuudesta lähtien.

Kaikesta huolimatta toimintavuosi on vahvistanut ymmärrystä siitä, että ehkäisevä työ vaatii pitkäjänteisyyttä, selkeitä valintoja ja jatkuvaa vuoropuhelua eri toimijoiden välillä. Haasteiden tunnistaminen mahdollistaa toiminnan kehittämisen entistä vaikuttavammaksi tulevina vuosina. Myös yksilön mahdollisuuksia itsensä kehittämiseen ja itselle merkityksellisten asioiden tekemiseen tulee vahvistaa. Samalla on tärkeää korostaa yksilön vastuuta omasta hyvinvoinnistaan ja aktiivista osallistumista itsehoitoon.

7. Kehittämiskohteet ja seuraavan vuoden suunnitelmat

Vuosina 2026–2030 ehkäisevää päihdetyötä, mielenterveyden edistämistä sekä väkivallan ehkäisyä Salon kaupungissa raamittaa alkuvuonna 2026 vahvistettu laaja hyvinvointisuunnitelma. Suunnitelma kokoaa aiemmat erilliset kokonaisuudet yhdeksi ohjaavaksi asiakirjaksi, ja sitä päivitetään tarvittaessa vuosittain toimintaympäristön muutosten ja ajankohtaisten tarpeiden mukaisesti. Erillisiä teemoittaisia suunnitelmia ei jatkossa enää laadita, vaan kehittämistyö toteutuu yhtenäisen hyvinvointisuunnitelman kautta, mikä vahvistaa kokonaisuuden johdonmukaisuutta ja strategista ohjausta.

Toiminnan kehittämiskohteet ja seuraavan vuoden suunnitelmat rakentuvat vahvasti tunnistettuihin ilmiöihin sekä aiempien vuosien kokemuksiin. Nikotiinin käytön ehkäisyyn liittyvää työtä jatketaan edelleen painopisteenä, ja sen rinnalla kehitetään uusi toimintamalli kiusaamisväkivallan puuttumiseen. Myös Savuton Salo- toimintamalli tulee päivittää uuden tupakkalain mukaiseksi. Näiden osalta tavoitteena on luoda selkeät ja yhtenäiset puuttumisen käytännöt, jotka tukevat ammattilaisten työtä eri palveluissa ja varmistavat yhdenvertaisen toimintatavan.

Myös eriarvoisuuden vähentäminen ja polarisoitumisen ehkäisy ovat keskeinen osa työskentelyn tavoitteita tulevina vuosina. Työssä pyritään varmistamaan, että hyvinvointia tukevat toimenpiteet ja palvelut tavoittavat eri väestöryhmät yhdenvertaisesti sekä kaventavat hyvinvointi- ja terveyseroja. Erityistä huomiota kiinnitetään haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien tavoittamiseen, osallisuuden vahvistamiseen sekä yhteisöllisyyden lisäämiseen, jotta ehkäistään eriytymistä ja tuetaan tasapainoista hyvinvoinnin kehitystä koko väestössä.

Seuraavalla toimintakaudella tullaan kiinnittämään erityistä huomiota myös lasten ruutuaikasuositusten jalkauttamiseksi perheisiin. Tavoitteena on lisätä huoltajien tietoisuutta digitaalisen kuormituksen vaikutuksista lasten mielen hyvinvointiin sekä tarjota konkreettisia keinoja arjen hallintaan. Samalla vahvistetaan huoltajien tietoutta päihdetilanteesta ja ajankohtaisista ilmiöistä, jotta heillä on paremmat valmiudet tukea lasten ja nuorten hyvinvointia.

Kuva 7. Lasten ja nuorten ruutuaikasuositukset tulevat tarpeeseen.

Työikäisten osalta kehittämisen painopisteenä on löytää ja vahvistaa mielekästä tekemistä ja osallisuutta tukevia toimintamuotoja, erityisesti kaupungin yhteisötilojen ja matalan kynnyksen toiminnan kautta. Tavoitteena on ehkäistä yksinäisyyttä ja tukea hyvinvointia arjen rakenteissa.

Lasten ja nuorten osallisuutta vahvistetaan entisestään ottamalla heitä mukaan mm. päihdekasvatukseen suunnitteluun. Tämä lisää toiminnan vaikuttavuutta ja varmistaa, että viestit ja menetelmät vastaavat paremmin kohderyhmän tarpeisiin. Lisäksi jatketaan ja syvennetään yhteistyötä hyvinvointialueen (Varha) sekä Raision kanssa laajemman päihdekasvatuskokonaisuuden kehittämiseksi, jonka tavoitteena on erityisesti huumeiden käytön aloittamisen ehkäisy. Varha osaltaan kehittää vuonna 2026 huumekeuolemien ehkäisyä ja myös Salon kaupunki osallistuu tähän toimintaan esim. tiedottamalla samanaikaisesti.

Kaupunki osallistuu seuraavilla kausilla Varhan ehkäisevän päihdetyön Tiedolla johtamisen hankkeeseen, jonka kautta vahvistetaan toiminnan tietopohjaa ja vaikuttavuuden arviointia. Lisäksi työskentely Varsinais-Suomen Nikotiiniverkostossa jatkuu, ja kaupungin asiantuntijuus näkyy myös alueellisissa ja valtakunnallisissa koulutuksissa, joissa jaetaan kokemuksia Salomallin kehittämisestä ja käyttöönnotosta.

Kokonaisuutena tulevan vuoden työssä korostuu entisestään nopea reagointi ajankohtaisiin ilmiöihin, systemaattinen seuranta sekä vaikuttava viestintä. Ilmiöiden muuttuessa nopeasti on tärkeää, että ehkäisevä työ pysyy ajantasaisena, kohdennettuna ja rohkeasti kehittyvänä.

Kuva 8. Nikotiinin vastainen työskentely jatkuu myös tulevana vuosina nikotiinin haitoista kertomalla ja ilmiöitä seuraamalla. Kuvassa yhdestä tupakka-askista irronnut terva ja nuuskan aiheuttamat terveyshaitat suussa ja hampaissa.